

Expeditie Edison – ervaringen en opbrengsten

Educatief ondersteuners van KION en Kinop en VVE (Voor- en Vroegschoolse Educatie)-coördinatoren van de scholen van Conexus, Stichting Sint Joseph Scholen en de Simonsscholen startten samen aan Expeditie Edison. Tijdens dit professionaliseringstraject dat mede mogelijk is gemaakt door het KWTG stonden de stappen van praktijkonderzoek centraal. Zo leerden de deelnemers op een onderzoekende manier om te gaan met de problemen waar ze tegenaan lopen.

Tijdens de expeditie werden de deelnemers begeleid door Cyrilla van der Donk en Bas van Lanen, volgens de methodiek zoals beschreven in het boek 'Praktijkonderzoek in de school'.

“Praktijkonderzoek verrijkt je werk”

Al twee jaar lang proberen Willeke van Groningen, leerkracht op basisschool de Aldenhove uit Nijmegen en Lieke Adolfs, educatief ondersteuner bij de Bellenboom uit Nijmegen meer ouders naar de ouder-bijeenkomsten te krijgen. Helaas blijft de opkomst tegenvallen.

“Analyseer eerst het probleem, anders raakt je oplossing nooit de kern”

Yvonne Koldenhof, werkzaam op Kindercentrum De Buitenhoeve, begeleidde als inhoudelijk expert het natuureiland. “Praktijkonderzoek lijkt misschien theoretisch en zwaar, maar het is juist een mooie manier om balans te creëren tussen stilstaan bij een probleem en het oplossen ervan.”

“De tijd en ruimte nemen om naar je leeuwraag te kijken, brengt een duurzame verandering tot stand”

Een omgeving die uitdaagt, kinderen nieuwsgierig maakt en in alle fasen van spelontwikkeling toereikend aanbod biedt, dat is volgens jonge kindspecialist Anne Reijrink een rijke leeromgeving. Maar hoe vertaal je deze kennis naar de praktijk?

Stichting
Sint Josephscholen
Nijmegen

Conexus

“Praktijkonderzoek verrijkt je werk”

Al twee jaar lang proberen Willeke van Groningen, leerkracht op basisschool de Aldenhove uit Nijmegen en Lieke Adolfs, educatief ondersteuner bij de Bellenboom uit Nijmegen meer ouders naar de ouderbijeenkomsten te krijgen. Helaas blijft de opkomst tegenvallen. Via het professionaliseringstraject Expeditie Edison leerden ze hoe ze praktijkonderzoek kunnen inzetten om een duurzame oplossing te vinden. Annemiek Elsing, projectleider: “Ons doel is optimale ontwikkelingskansen voor jonge kinderen die een grotere kans op onderwijsachterstanden hebben, te realiseren. Dat bereiken we onder andere door leerkrachten en pedagogisch medewerkers te leren om op een onderzoekende manier om te gaan met de problemen waar ze tegenaan lopen.”

Duurzame ontwikkeling

Willeke en Lieke startten afgelopen schooljaar samen met 43 andere educatief ondersteuners aan de expeditie. Tijdens vier gezamenlijke bijeenkomsten maakten ze kennis met de verschillende fases van praktijkonderzoek. Annemiek: “Mensen lossen een probleem vaak het liefst zo snel mogelijk op. Toch is het in veel situaties waardevol om eerst even stil te staan, het referentiekader te vergroten en in kaart te brengen wat het probleem precies is, om vervolgens met voldoende kennis en een frisse blik te kijken naar manieren om tot een antwoord of oplossing te komen. Daarna kan een ontwikkeling in gang worden gezet. Tijdens het professionaliseringstraject kregen de deelnemers handvatten om dat te bereiken.”

Rijke leeromgeving

Omdat de vertaling van de theorie naar de praktijk vaak moeilijk is, werd de groep opgedeeld in de ‘eilanden’ Natuur, Spel, Ruimte en Ouders. Willeke en Lieke sloten bij het laatste eiland aan en gingen daar onder begeleiding van de projectleiders VVE (Mireille Aarts van KION en Annemiek Elsing van Conex) aan de slag met hun onderzoeksvraag. Willeke: “We zagen al snel in dat de vraag waarom er zo weinig ouders naar de bijeenkomsten komen, eigenlijk veel te breed is om te kunnen beantwoorden. Wilden we dat het onderzoek daadwerkelijk iets zou opleveren, dan moesten we trechteren.”

“Dat was best even een worsteling,” vult Lieke aan. “Maar door er met collega’s, ouders en leerlingen over te praten ontdekten we dat ons antwoord lag in de vraag: Wat is de reden dat Somalische ouders niet naar de ouderbijeenkomsten komen?”

Kleine stappen

Willeke en Lieke maakten gebruik van verschillende onderzoeksmethoden. Ze verdiepten zich in de Somalische cultuur, interviewden een vrijwilliger die veel Somalische gezinnen begeleidt, bevroegen ouders en gingen het gesprek met collega’s aan. Er bleek voldoende waardevolle informatie binnen de VVE-locatie aanwezig te zijn. Lieke: “Het onderzoek loopt nog, maar het heeft ons nu al zoveel gebracht. Bijvoorbeeld dat we inzien dat we te weinig weten over de verschillende culturen in de groepen. Maar ook op het gebied van onderzoek doen zijn we een stuk wijzer geworden. Zo weten we nu dat het belangrijk is om kleine stappen te zetten, anders loop je vast. Willeke: “Ik ben zo blij dat we hieraan deel mochten nemen. Praktijkonderzoek verrijkt je werk.”

Goede start

Annemiek: “Willeke en Lieke hebben het heft in eigen hand genomen. Door eerst de eigen praktijk te onderzoeken, te begrijpen wat nodig is om die te optimaliseren en deze kennis vervolgens met de omgeving te delen, zijn ze in staat om beter in gesprek te gaan met ouders, onder andere over onderwijsondersteunend gedrag thuis. Dat is belangrijk, want hoe meer mensen de ontwikkeling van kinderen met een grotere kans op onderwijsachterstanden stimuleren, hoe eerder ze meekunnen in het aanbod van de basisschool. En dat is precies wat we willen bereiken.”

“Analyseer eerst het probleem, anders raakt je oplossing nooit de kern”

De educatief ondersteuners die deelnamen aan het professionaliseringstraject ‘Expeditie Edison’ kozen allemaal een eiland (Natuur, Spel, Ruimte of Ouders) waarin ze door middel van praktijkonderzoek aan de slag gingen met hun eigen leervraag. Yvonne Koldenhof, werkzaam op Kindercentrum De Buitenhoeve in Overijssel, begeleidde als inhoudelijk expert het natuureiland. “Praktijkonderzoek lijkt misschien theoretisch en zwaar, maar het is juist een mooie manier om balans te creëren tussen stilstaan bij een probleem en het oplossen ervan.”

Eiland Natuur

Yvonne: “De redenen waarom deelnemers voor het eiland Natuur kozen, waren divers. Sommigen wilden meer uit het buitenspelen halen, anderen wisten dat kinderen veel leren van sensopatisch materiaal uit de natuur en zochten handvatten om daarmee aan de slag te gaan. Een ding had iedereen gemeen; het plezier dat ze zelf aan de natuur beleven willen ze meegeven aan hun leerlingen.”

Concrete producten

“Voorafgaand aan het praktijkonderzoek hadden de meeste deelnemers eigenlijk al een oplossing voor hun ‘probleem’. Er moest bijvoorbeeld een gelikte ontdekhoek komen. Terwijl dit soort concrete producten de kern vaak niet raken. Daarom hebben we de problemen eerst geanalyseerd. Het bleek allemaal te draaien om natuurbeleving, de interactie met kinderen en de voorbereiding op thema’s. We zijn toen van het toewerken naar concrete producten overgestapt op een andere kijk op het pedagogisch handelen als kinderen in contact zijn met de natuur.”

Verschillende perspectieven

“Een manier om een probleem te analyseren, is door er vanuit meerdere perspectieven naar te kijken. Dus niet alleen vanuit jezelf, maar ook vanuit kinderen, ouders en de directie. Deze verschillende invalshoeken

zorgen voor een veel rijkere kijk op de situatie. Denk maar eens aan het moment waarop er nieuwe stoelen moeten worden aangeschaft voor in de kleuterklas. De leerkracht wil dat ze niet wiebelen, makkelijk op te stapelen en goed schoon te houden zijn. De directie vraagt zich af of de kleur wel bij de huisstijl van de school past. Terwijl de kinderen stoelen misschien helemaal niet nodig vinden. Ze kunnen ook op matjes, banken of poefjes zitten.”

Belemmerende gedachten

“Om onze blik te verruimen, brachten we tijdens de expeditie onder andere een bezoek aan De Ooijpolder nabij Nijmegen, het Dijkmagazijn in Beuningen en het Avonturenbos Stekkenberg in Groesbeek. Dat waren de parels van onze reis. Niet alleen omdat ze de groep inspiratie, kennis over de natuur en passie voor natuurbeleving meegaven, maar ook omdat het iedereen deed inzien dat we zelf vaak belemmerende gedachten hebben waardoor we kinderen meer remmen dan stimuleren. Met takken spelen vinden we bijvoorbeeld gevaarlijk, een slak is vies en als het regent blijven we binnen. Zo ontnemen we kinderen hele mooie én leerzame dingen.”

Modderdag

“De noodzaak van natuurbeleving was bij alle deelnemers snel duidelijk. Maar hoe pak je dat vervolgens aan? De belangrijkste les: begin klein. Ga met aandacht naar buiten en beweeg mee met wat kinderen fascineert. Neem een worm die een leerling vindt mee de klas in of denk samen na over welk dier in een gaatje in de boom woont. Dan hoeft je echt niet elke boom te kennen of te weten welke beestjes er allemaal bestaan. Het draait namelijk niet om natuurweetjes, maar om beleving en fantasie. Samen verwonderen is genoeg. Daarnaast is het belangrijk om tijdens projectvoorbereiding niet alleen vakken als taal en rekenen een plek te geven, maar ook concreet te bepalen wat je uit de natuur haalt en wanneer je naar buiten gaat. De rest van het team krijg je daar vanzelf in mee als ze zien hoe enthousiast jij én de leerlingen hierover zijn. Bij een van de deelnemers staat bijvoorbeeld Modderdag sinds dit jaar vast op de agenda. Ik weet zeker dat de hele school daar nu al naar uitkijkt.”

“De tijd en ruimte nemen om naar je leervraag te kijken, brengt een duurzame verandering tot stand”

Een omgeving die uitdaagt, kinderen nieuwsgierig maakt en in alle fasen van spelontwikkeling toereikend aanbod biedt, dat is volgens jonge kindspecialist Anne Reijrink een rijke leeromgeving. Tijdens professionaliseringstraject Expeditie Edison begeleidde ze de deelnemers die uit de eilanden Natuur, Spel, Ouders en Ruimte voor de laatste optie kozen. Anne: “Praktijkonderzoek geeft leerkrachten en pedagogisch medewerkers concrete handvatten om vanuit de eigen leervraag stap voor stap toe te werken naar een duurzame oplossing voor het probleem achter de vraag. Dat is heel waardevol als je gewend bent om meteen in de actiemodus te schieten.”

Drie pedagogen

Anne: “Kinderen leren van drie verschillende pedagogen: de andere kinderen, de leerkracht en de ruimte. Een rijke leeromgeving is daarom ontzettend belangrijk. Tijdens de expeditie zijn de deelnemers die deze kennis wilden vertalen naar de praktijk volgens de stappen van praktijkonderzoek met hun eigen leervraag aan de slag gegaan. Een pedagogisch medewerkster vroeg zich bijvoorbeeld af hoe ze een rijke leeromgeving creëert waarbij tegemoet wordt gekomen aan de leerbehoeften van zowel twee- als driejarigen. Een andere professional wilde ontdekken wat er nodig is in een ruimte om de betrokkenheid van kinderen te vergroten. Samen met de rest van de groep zijn ze op reis gegaan. De eerste stap was helder krijgen wat het probleem achter de vraag was. Dit probleem bekeek iedereen vervolgens vanuit verschillende perspectieven. Dat werkte verhelderend.”

Onderzoeksactiviteiten

“Het was voor de deelnemers verleidelijk om direct in oplossingen te denken. Terwijl het juist zo waardevol is om eerst het probleem te analyseren, de hoofdvraag helder te krijgen en vervolgens met onderzoeksactiviteiten te starten. Om dat zelf te ervaren voerden ze – nadat de hoofdvraag bekend was – verschillende onderzoeksactiviteiten uit. Zo observeerden ze groepen kinderen om te ontdekken hoe zij een ruimte gebruikten. Daar-

uit bleek onder andere dat meisjes veelal in de hoek blijven spelen, terwijl jongens de hele ruimte nodig hebben voor het spel. Ook gingen ze in gesprek met collega’s en ouders en raadpleegden ze literatuur.”

Rijke leeromgeving

“Om de leerkrachten en pedagogisch medewerkers te inspireren vonden de bijeenkomsten zoveel mogelijk plaats in een rijke leeromgeving, zoals Kinderopvang De Tweeling in Nijmegen. Tijdens deze bijeenkomsten deelde iedereen zijn of haar ervaringen en bespraken we het proces, zodat niemand de structuur uit het oog verloor. Dit systematisch werken in combinatie met het groepsproces zorgde ervoor dat alle deelnemers hun daadwerkelijke vraag boven tafel kregen en daarmee aan de slag konden. Tegelijkertijd werden ze zich bewust van de stappen die in het verleden zijn gemist én van alles wat er al was maar nooit eerder zo zichtbaar werd.”

Concrete acties

“De tijd en aandacht die aan ieders leervragen werden besteed, vertaalden zich naast kennis en inspiratie ook in concrete acties die vanuit onderzoeksactiviteiten konden worden onderbouwd. Zo wordt bij een van de deelnemers sinds de expeditie groepsdoorbrekend gewerkt, heeft een ander een groot deel van de tafels uit het lokaal gehaald zodat er meer ruimte is om te spelen en werkt bijna iedereen heel bewust meer met herkenbare materialen en zogenaamde open materialen (loose parts) als knopen, takjes, kurken, knikkers en dopjes omdat dat aansluit bij de behoefte van kinderen om te manipuleren en omdat zij van nature onderzoekers zijn. Op een locatie is een gezamenlijke visie opgesteld om van daaruit de ruimte in te richten en op een andere school is inzichtelijk gemaakt wat er in de voorschool precies gebeurt, zodat dit vertaald kan worden naar de praktijk. Kortom: allemaal ruimtes waarover is nagedacht, waar kinderen zich prettig voelen én zich kunnen ontwikkelen. Prachtig toch?!”

